

maasta, jotka ainekset se sisältää kaikki kokonaisuudessaan, ollaksensa yksi ainoa jaksollinen organisuus ja vapaa ulkonaisista vaikutuksista johtuvasta vanhuudesta ja hajoittavasta heikkoudesta, sekä muodoltaan sellainen, että se itseensä sulkee kaikki muodot, s. o. pallomainen, koska yhdenkaltainen on erikaltaista paljon parempi ja kauniimpi, itsensä kanssa yksimielinen ja sopuisoinnussa; sitä ei voi kukaan muu hajoittaa, kuin itse Luoja, joka sen on valmistanut ja yhteen liittänyt — *ἀλοτοῦ ἐπὶ τῶν ἄλλων, πλὴν ἐπὶ τοῦ ἐνδότηστος* —¹⁾. Luoja, koska hän on hyvä ja paras kaikista, ei saattanut valmistaa muuta, kuin kauneinta; mutta näkyväisten kappalten joukossa ei voi järjetön olla järjellä varustettua kauniimpi; se taas, jolla ei sielua ole, on ja pysyy järjestä osattomana — *νοῦν δ' αὖ χροῖς ψυχῆς ἀδόνατον παραγενέσθαι τῷ* —, s. o. ajatusta ei ole, jollei ole ajattelevaa subjektia²⁾. Sentähden pani Jumala järjen sieluun ja sielun ruumiiseen, joten maailma, ollen mahdollisimmasti kaunein teko — *δπως οὐτὶ κάλλιστον εἶη κατὰ φύσιν ἀριστόν τε ἔργον* — on Hänen huolenpidostansa — *διὰ τὴν τοῦ θεοῦ πρόνοιαν*³⁾ — sielulla ja järjellä todellakin varustettu ja elävä. Kuitenkaan ei sielua, kuten esityksen ajanjärjestyksestä seuraisi, ole luotu ruumista myöhemmin, sillä, muistuttaa Platon, Jumala ei olisi sallinut vanhempaa nuoremman hallitsevan, vaan se on ruumista vanhempi ja etevämpi, koska sen tulee tätä käskä ja johdattaa. Sielun muodostamista koskeva esitys on Timaion vaikeimpia paikkoja, Hegel'in mielestä „nicht ganz ohne Verwirrung“; suuremmaksi osaksi kuitenkin tuottaa hankaluutta se, ettei sen käsittäminen ilman syvällisiä tutkimusvalmistuksia ole mahdollista; vaikkemme sillä tahdo ollenkaan väittää, että Platonin opin täytyy ehdottomasti olla kaikissa kohdissaan täydellistä. Mutta katsokaamme, mitä hän itse puhuu asiasta. Tim. p. 35 sanotaan siitä: „Jakautumattomasta, aina samana pysyvänä olennosta — *ὁσίας* — ja ruumiisiin jakautuvasta: „*saman*“ ja „*toisen*“ luonnosta — *τῆς αὐτοῦ φύσεως αὖ πέρι καὶ τῆς διατέρου*

¹⁾ Tim. p. 32.

²⁾ Susemihl, Platon's Werke. IV. 2. 728.

³⁾ Kats. p. 30.

— sekoitti Hän kumpaisestakin yhteen keskelle kolmannen olennon laadun, ja asetti nämät jakautumattoman ja ruumiisiin jakautuvan keskelle. Otettuansa nämät kolme, sekoitti Hän kaikki yhdeksi „ideaksi“ — *εἰς μίαν πάντα ἰδέαν* — sovittaen väkisin valkeasti yhdistyvän „toisen“ luonnon „*saman*“ kanssa sopusointuun — *τὴν διατέρου φύσιν ὁσικροῦν ὁσαν εἰς τὰδὸν ἐναρμωρῶτον βίαν*. — Sekoittaa ne (hengen-) olennon — *μετὰ τῆς ὁσίας* — kanssa ja kolmesta tehden yhden, jakoi Hän taas niin moneen osaan, kuin sovelhasta oli, jokaisen yhdistety „*samasta*“, „*toisesta*“ ja (hengen-) olennosta. Ja'on alkoi hän näin: ensin otti Hän yhden osan kokonaisesta; sen jälkeen sitte sen kaksikertaisen; kolmannen taas toisen puolitoistakertaisen, eli ensimmäisen kolmekertaisen; mutta neljännen toisen kolmekertaisen; viidennen kolmannen kolmekertaisen; kuudennen ensimmäisen kahdeksankertaisen; seitsemännen ensimmäisen seitsenkolmattakertaisen. Sitte täytti Hän kaksi ja kolme-kertaiset välit, leikkaamalla vielä siitä osat ja asettamalla ne näiden väliin, joten jokaisessa välissä tuli olemaan kaksi keskimmäistä, joista toinen samalla osalla oli edellistensä suurempi, kuin seuraavatansa pienempi, toinen luvultaan yhtäläisellä osalla edellistensä suurempi, kuin seuraavatansa pienempi. Täten puolitoista-, neljäkolmannes- ja yhdeksänkahdeksannes-kertaisten välimatkojen muodostuttua näistä yhdistyksistä ensimmäisissä välimatkoissa, täytti Hän kaikki neljäkolmannes-kertaiset välit yhdeksänkahdeksannes-kertaisella, jättäen niistä kustakin osasen jällelle niin, että sen osan jäänyt välimatka vastasi kahdensadan viidenkymmenen kuuden ja kahdensadan neljäkymmenen kolmen eroitusta.“

Tämä Platonin esitys johtaa meidät kokonansa omituiselle alalle: Pythagorealaisten syvä-aatteiseen, historiallisesti tosin himmeään filosofiaan, josta edellä (8—13 siv.) on jo ollut puhetta. Kaikkeksi onneksi on meillä Aristoteleen kirjoituksissa joteinkin valaiseva esitys tämän koulukunnan tärkeimmistä oppiperustuksista: mathematikasta ja sen sovittamisesta sekä sielu- että maailmanrakennus-oppiin; hän sanoo nim.: „Näiden joukossa (Empedokleen, Anaxagoraan, Leukippon, Demokriton y. m.) ja näitä ennen n. s. Pythagorealaiset harrastivat ensimmäisiä

matematiikkaa ja siinä kasvatettuina pitivät he niiden alkeet — *ἀρχαίς* — kaikkein olevain alkeina — *τῶν ὄντων ἀρχαίς πύκτων* —. Koska matematikassa luvut ovat luonnoltaan ensimmäiset, niin luulivat he luvuissa huomautuvan useita yhtäläisyyksiä olioiden ja ilmiöiden kanssa — *τοῖς ὄντι καὶ γινόμενοις* —, paremmin, kuin tullessa, maassa ja vedessä; joten toinen luku oli oikeus, toinen sielu ja järki, ymmärrys, toinen taas aika j. m. s. — *τὸ μὲν τοιονδὶ τῶν ἀριθμῶν πῶδος διαίρεσίνη, τὸ δὲ τοιονδὶ ψυχῆ καὶ νοῦς, ἕτερον δὲ κινήσεως καὶ*“ j. n. e. ¹⁾. Pythagorealaisten mukaan oli *järki, ajatus, ymmärrys = yksi*; ajatus suuntautuneena esineeseen ja sen tuntevana = *kaksi* ²⁾, kahdesta tulontekijästä johtunut, *tieto*. Jollei tämä tieto ole yleisesti pätevä, vaan ajattelevan ja tuntevan individualisuudesta ehdollisesti riippuva, niin syntyy niistä kolmesta tulontekijästä *arvelu = kolme*; jos se on aistillisesti havainnolliseen suunnattu, niin tuottaa tämä neljäs vaikutin ruumiillisen *aistimuksen = neliä*. Mutta kaikista oloista tehdään johtopäätelmä joko järjen, ymmärryksen, tai tieteen, tai arvelun tai aistimuksen avulla ³⁾.

Sielun olennon tunteminen ja määrääminen on kieltämättä jokaiselle filosofialliselle järjestelmälle mitä tärkeintä, sillä siitä, miten ja minkälaisena sielu käsitetään, riippuu kaikkein ihmisten tutkimisten ja koko tieteen arvo. Ennen Sokratesta ja Platonia olivat käsitykset siitä, mikä sielu on, varsin sekaiset ja väärät; heidän edellisistensä filosofeista oli yksi opettanut sielun olevan tullesta, toinen ilmasta, tai jostakin muusta alkuaimeesta ⁴⁾ j. n. e.; sen olennon tarkempi tutkiminen jäi yhä edelleen vieraaksi. Sisällisten sielun tuntemiskykyjen suhteen vallitsi vabingollinen, kaiken yksimielisyyden hajoittava hämmennys. Toisella puolella Elealaisten koulu, kieltäen kaiken syntymisen ja liikunnan, uhkasi tympeyttää koko maailman ikuiseen

¹⁾ Kats. Aristoteles, *Metaphys.* I, 5. ed. Acad. Reg. Borussica. Vol. II.

²⁾ Vert. H. Siebeck, *Geschichte der Psychologie*. Gotha, 1880, I, 2, 183.

³⁾ Vert. Aristoteles, *De anima* I, 2. Hegel, *Vorles.* ü. d. *Gesch. d. Philos.* I, 268. H. Müller, *Platon's sämmtl. Werke*. IV, 264.

⁴⁾ Tennemann, *Syst. d. Plat. Philos.* III, 68.

kuolon lepoon dialektikalliansa; toisella taas Herakleitolaiset, jotka opettivat, eivät ainoastaan olioiden, vaan käsitteitemmekin olevan alituisen muuttumisen häilyvässä tilassa, samoin atomistit olivat hajoittava maailmanrakennuksen uudestaan järjestyksettömään chaos-häviöön. — Anaxagoras oli tosin kyllä, Platonin iloksi, sanonut järjen olevan kaiken johtajan ja perustuksen, mutta osaamatta sitä kuitenkaan käyttää tutkimustensa perustuksena, syrjäytyi hänkin pois tiedon oikealta suunnalta ¹⁾.

Näistä eri aineksista omisti Platon sen, mikä soveltui hänen ylevän maailmankatsantokantansa selittämiseksi, ja etenkin Pythagorealaisten idealinen oppi oli hänelle suureksi hyödyksi kosmologiallisessa suhteessa. Jos nyt, nämät johtavat valmis-tukset tehtyämme, tarkastelemme Timaeon esitystä maailman-sielun muodostamisesta, niin huomaamme, että Platon käyttää siinä muodollisina selvyiden apukeinoina vanhan Pythagorealaisten suuruus-opillisia peri-aatteita, joten hänen tarkoituksensa kieltämättä on sanoa, että sielulla on syntyperäisenä kykynä Luoijan antama järki ja ymmärrys, jonka avulla se — ollen, niin kuin p. 37 sanotaan, *„saman“* ja *„toisen“* luonnon sekä (hengen-) olennon yhdistyksellä muodostettu, ja koska kaikki oliot tunnetaan sitä vastaavalla ajatuskyvyllä — saa todellisen, vakuutukselle perustuvan tiedon, sikäli kuin se, tahtonsa vapautta käyttäen, kääntyy totuuden ja vapauden hengelliseen valtakuntaan, tai päinvastoin, jos ajatus on suunnattu muutosten alaisiin, omistaa vaan arvelun. Ymmärrys ja ajatuksen voima — *βία* — saattaa moneuden, jakautuvan — *ἄτερον* — taipumaan aatteelliseksi ykseydeksi, „idealiseraa“ ²⁾ sen; jota sielun toimintaa Platon piti ihmeellisenä Jumalan antamana lahjana, sekä sen tutkimista dialektikan — „tieteiden hallitsijan“ — ja filosofian korkeana päämääränä. Sielunkyyvyt, vastoin sofistojen ja heidän henkeimolaisiansa määrättyinä, johtivat ehdottomasti itse elämänkäsitteeseen, elämän, jonka ensimmäinen tuntomerkki ja ilmiö on liikunto. Kuollut kyky ei ole enää kyky, ja elämä ilman liikunnan omaisuuksia on kuolemaa. Platonin opin mukaan — hän antaa muutoin sielulle — *ψυχῆ* — laveamman merkityksen,

¹⁾ Phaidon, p. 97, 98.

²⁾ Hegel, *Vorles. ü. d. Gesch. d. Philos.* II, 257.

kuin sillä nyky-aikana on tavallisesti ¹⁾ — onkin sielun varsinaisia määräyksiä liikunto, tarkemmin sanoen: itseliikunto, niinkuin näkyy esim. Phaidrosta. Näin oli tuon suuren filosofin viisauden tenhovoima, vastoin Herakleitolaisia, ikäänkuin lumonnut uuteen eloon, eläväksi koko luomakunnan ja sen yksityiset olennot. Mutta koska kaikki liikunto ilmiöiden alalla on varmojen sääntöjen, määrättyjen lakien mukainen, niin oli Platonin lakien syytä analogiaalisesti päättää sielun ja sen vaikuttaman taivaankappalten liikunnan, jota johtaa järki ja Jumalan iankaikkinen viisus, tapahtuvan tarkoituksen mukaisesti ja säännöllisesti. Tällainen muutos idealiluvuista ²⁾ konkreetisiin huomautuinkin selvästi Timaiosssa sielun muodostumis-oppia ja taivaankappalten liikuntaa koskevassa esityksessä.

”Platonin luvuista“ ovat useat arvoisat Grekalaisen filosofian tutkijat antaneet monia valaisevia tietoja; niistä esittelemme tässä muutamia kohtia kysymyksessä olevan paikan ymmärtämiseksi. Ensimmäinen jako: ”ensin otti Hän — — — seitsemänkolmattakertaisen“ tapahtui seuraavan sarjan mukaan: 1, 2, 3, 4, 9, 8, 27: ne sitte muodostavat kaksi, yhdellä alkavaa, tetraktysta — Pythagorealaisten ijäisesti virtaavan, alituksessa vaihtelussa olevan luonnon perustusta ja lähdeksi: $\rho\zeta\omega\upsilon\alpha\ \chi\alpha\iota\ \pi\alpha\rho\acute{\alpha}\ \delta\epsilon\upsilon\acute{\omicron}\sigma\ \phi\acute{\omicron}\sigma\omicron\varsigma$ —; ensimmäisessä syntyy seuraava jäsen edellisestänsä kaksi-, toisessa kolme-kertaiseksi tekemällä, nim. I) 1, 2, 4, 8; II) 1, 3, 9, 27; alku-sarjan neljän ensimmäisen yhdistämällä, 1 + 2 + 3 + 4, saadaan toinen Pythagorealaisten pyhä luku: kymmenen. Mutta paitsi lukusuhteita avaa tämä kohta Grekalaisten musiki- ja harmonia-maailman eteemme, sillä ensimmäisessä tetraktyssa on kauttaaltansa n. s. $\acute{\eta}\ \delta\iota\delta\ \pi\alpha\sigma\omega\upsilon\varsigma$ s. o. 1 : 2 = oktavi, toisessa taas $\acute{\eta}\ \delta\iota\delta\ \pi\acute{\epsilon}\rho\epsilon\ \chi\alpha\iota\ \delta\iota\delta\ \pi\alpha\sigma\omega\upsilon\varsigma$ s. o. 1 : 3 = kvinti ja oktavi ³⁾. Puhuessamme maailman sielusta olemme nyt joutuneet suorastaan harmonian ja musikin alalle; tällä tieteellä oli Platonin kosmologiassa suuri merkitys, joka

¹⁾ Tennemann, I. c. 49.

²⁾ Vert. muutoin A. Boeckh, Unters. ü. d. kosm. Syst. d. Plat. 20.

³⁾ H. Müller, Platon's sämmtl. Werke. VI, 268, 269. Osc. Paul, Boetius und die Griechische Harmonik. Leipzig, 1872. 13; 221.

saa selityksensä sekä historiallisista oloista että hänen ylevän sielunsa syvistä hengellisistä kaipauksista.

Kaikki kansat ovat, jo lapsuutensaakin tilassa, rakastaneet laulua ja soitantoa, sillä ne puhuvat sydämen, eivätkä pelkän järjen, kieltä. Minkälainen kansan uskollinen elämä, siveellisyys ja tavat ovat, senlaiset laulut ja säveleet viehättävät sitä. Tuskin kuitenkaan missään kansassa on musikkilla ollut niin suurta tieteellistä ja kansallista arvoa, kuin vanhassa Grekassa, jossa sitä — niinkuin se todella koko ihmiskuunteen ja tapojen muodostajana onkin — pidettiin mitä tärkeimpänä kasvatatus-aineena ja, siveellisen hengen vielä puhtaampana ollessa, suurimmalla tarkkuudella valvottiin, ettei laulun taivaallinen lahja saanut alentua kevytmielisyyden ja sen seuralaisen, tapojen turmeluksen, palvelukseen ¹⁾. Senpätähden Platonkin, yksi Grekan suurimmista jalojen taiteiden rakastajista, tahtoi, että vakava, tasainen, esim. Dorialainen, eikä veltoistuttava, huolettomuuteen vievä ja sielua näännyttävä, esim. mixo-Lydialainen, t. m. s., ääni-laji olisi valtiossa hyväksytty ²⁾.

Filosofian, niinkuin muidenkin tieteiden suunnan määräämisessä on ajan hengellä ja vaatimuksilla suuri merkityksensä; samoin oli Grekassakin; vaikka sen filosofi, nuo korkeamman totuuden ja viisauden etsijät tarkastelivat asioita toisessa valossa, kuin heidän aikakautensa; niinpä sanoi Sokrates luulleensa „filosofian olevan musikia“ ³⁾; Pythagoraasta taas kerrotaan, että hänen korvansa keksivät pajavasaram ääntä kuunnelleensa äänien

¹⁾ Seuraava senatimpäätös on sen asian selvänä todistuksena:

„Koska Timotheos Miletolainen, saapuneena kaupunkimme, vanhuudestaan voimassa olevaa musikia on halveksinut — TAM IIAAIAIAN MΩAN ATIMACAE — ja poistettuansa heptachordi-kitharan on moni-äänisyydellä turmellut nuorukaisten korvan sekä uusien sävellystensä mitättömyydellä — ΔΙΑ ΤΑΡ ΚΕΝΟΤΑΤΟΡ — yksikertaisen ja säädyllisesti järjestetyn musikin on muuttanut epäjaloksi ja sekaiseksi — — — niin antoi kansa kuminkalle ja ephoreille toimeksi, nuhdella Timotheosta ja karkoittaa hänet, että kukin, valtion arvoon nähden, pelkäisi tuoda Spartaan sitä, mikä on sopimatonta.“ Kats. Osc. Paul, I. c. 4; 171, 172.

²⁾ Vert. I. c. 3; 170.

³⁾ Phaidon, p. 61.

harmonialliset lait, jotka hän keksimänsä oktachordin¹⁾ kielelle ensin sovitettuaan siirsi taivaankappalten välimatkoille (kats. 11 siv.); tämä "Samolaisen viisaan harmoniallinen tyranni", niinkuin Kepler sitä nimitää²⁾, valtasi sitte Platoninkin hengen sinä määrässä, että hän katsoi sekä sielun että koko maailmankaikuisuuden olevan täydellisimmän sopusointuisuuden valitseman, joten nuo kaikki kolme eri musikilaatua: 1) *musica mundana*, 2) *humana*, 3) *instrumentalis* sulivat yhteen taivaallista alkuperästä johtuneiksi säveliksi, joita käsittääksemme korvat ovat meille annetut, samoinkuin silmäkin maailmanrakennuksen tuntemiseksi³⁾.

Platon, niinkuin Pythagoraskin (kats. 10, 11 siv.), opetti olevan, paitsi maata, liikkuvia taivaankappaleita 7; se luku, ollen sama, kuin oktavinkin äänät, soveltui hyvin harmoniallisiin tarkoituksiin; sävelten sointujärjestys hypate mesonista neta'en oli ikäänkuin heijastava, ihmisellisen luonnon rajoittama, kuva maailman määrättömästi sointuvasta harmoniasta, joka syntyi kiintotähdistöistä alkaen seuravassa järjestyksessä:

Saturnus == Hypate meson.
 Jupiter == Parhypate.
 Mars == Lichanos meson.
 Aurinko == Mese.
 Venus == Tritē synemmenon.
 Merkurius == Paranete synemmenon.
 Kuu == Nete.

eli M. T. Cicero'nin järjestyksen mukaan⁴⁾:

Kuu == Proslambanomenos == d.
 Merkurius == Hypate hypaton == e.
 Venus == Parhypate hypaton == fis.

¹⁾ Ἰοβηγήριος ὀκτάχορδος λύρα. Terpan-dros Lesbolaïsen sanotaan keksineen heptachordin 7 kiertotähdhen luvun mukaan.

²⁾ *Harmonice mundi*, lib. III. Kats. H. Müller, Plat. sämmtl. Werke, VI, 267.

³⁾ Politea, VI, p. 540.

⁴⁾ De re publica lib. VI.

Aurinko == Lichanos hypaton == g.
 Mars == Hypate meson == a.
 Jupiter == Parhypate meson == h.
 Saturnus == Lichanos meson == cis.
 Taivas == Mese == d¹⁾.

Taivaankappalten harmonian olettaminen oli rohkea, mutta samalla kaikkea kunnioitusta herättävä ajatus; se oli maailmanrakennuksen idealinen konstruktiio, joka ei tietysti saattanut perustua täydellisydessänsä kokemuksille²⁾, mutta on kuitenkin ollut ja on omansa herättämään yhä tarkempaan astronomian tutkimiseen; Kepler, suuri tähtitietentutkija, omisti sen sinä määrässä, että hän, saattaaksensa lukijoihansa selvään vakuutukseen, että Mars'in ja Jupiter'in välillä täytyy olla vielä yksi kiertotähti, "Harmonice mundi"-kirjassansa kuvasi musikalisilla nuottimerkeillä taivaankappalten kiertoradan suhteet³⁾; v. Humboldt kirjoittaa hänestä: "Er erfrent sich, zu grösserer Herrlichkeit des Schöpfers, in den räumlichen Verhältnissen des Kosmos musikalische Zahlenverhältnisse entdeckt zu haben; er lässt, wie in dichterischer Begeisterung: Venus zusammen mit der Erde in der Sonnenferne *Dur*, in der Sonnennähe *Moll* spielen; ja der höchste Ton des Jupiter und der Venus müssen im *Moll*-Accord zusammentreffen⁴⁾". — Olkoon niinkin, että tuollainen sävelten suhteisin taivaankappalten liikunnon vertaileminen on mielikuvauksellista, kuitenkin täytyy jokaisen ajattelevan myöntää maailmanjärjestyksessä vallitsevan täydellisemmän sopusoinnun, kuin kuolevainen on koskaan voinut aavistaakaan. —

Edelleen: "Sitte täytti hän — — kahdensadan neljäkymmen kolmen eroitusta" viittaa aritmetisten ja geometristen suhteiden sekä musikalisten intervallien kehitymiseen; niinpä esim. osoittaa Platon, että puoli-ääni: λείψυα eli δέσις (Greka-

¹⁾ Hypophrygialainen äänijärjestelmä. Dorialainen taas: d, e, f, g, a, b, c, d. Osc. Paul, Boetius und die Griech. Harm. 32, 318, 264.

²⁾ Vert. Hegel, Vorles. ü. d. Gesch. d. Philos. 265, 266.

³⁾ Vert. C. G. Reuschle, Kepler und die Astronomie. Frankfurt a. M. 1871. 96.

⁴⁾ Kosmos III, 439. C. G. Carus, Natur u. Idee, 137.

laiset musikin harrastajat pitivät puoli-äänenä jokaista, koko ääntä pienempää intervallia) on lausuttu luvuissa: 256 ja 243; jota myöskin käy soveltaminen kumpaiseenkin lukusarjaan, sillä $256 = 2^8$ ja $243 = 3^5$; ensimmäinen exponenti kuvaisi paitsi sitä 8 taivaankappaletta, toinen 5 kiertotähteä¹⁾ j. m. s. Se kaikki, mitä edellä on „Platonilaisista luvuista“ mainittu, todistaa, kuinka älykkäästi valituista ja syvämielisiä, tarkoitukseen soviteltuja, arvoituksia sisältäviä ne ovat, jonkatähden ne ovatkin kaikkina aikoina tuottaneet tutkijoillensa suuria vaikeuksia; Tennemann esim. valittaa sen vähemmän ymmärtävänsä kysymyksessä olevia kohtia, jonka enemmän hän niitä ajattelee. Mutta toisaalta on — kosmologiallisessa ja filosofiallisessa katsannossa — huomattava, että: „Numeri Platonici habent plus difficultatis quam ponderis“.

Vanhan ajan filosofien oppia tutkiessa on huolellisesti eroitettava, mikä on myhtillistä, muodollista, ja mikä järjestelmän sisällykseen ja henkeen kuuluva; sama koskee Platoninkin filosofiaa, ja erittäin hänen psyযোগমাansaa. Hän käyttää usein esityksensä mythejä — „ihmiskunnan kasvatusopin välikappaleita“ — mielestämme ei niin paljon ajatuksen heikkoudesta²⁾, kuin esitys-aineensa aikalaisillensa tajuttavaksi tekijöinä. Mutta ei ole aivan helppo sanoa, missä on tämän myhtillisyyden ja hänen tieteellisyytensä raja. Sanojen mukaan³⁾ saattaa Platonille omistaa paljon hänelle vierasta, jotavastoin taas pelkällä abstraktionilla voi riisua hänen systeminsä aivan tyhjäksi ja hengettömäksi. On siis suuresta merkityksestä, mikä sisällys annetaan hänen opillensa. Tunnettu on, minkälaisin johtopäätöksiin uusi-Platonilaiset ja Gnostilaiset y. m. tulivat Platonin kosmologian nojalla. Keski-ajalla oli theologeja, jotka Platonin opissa maailmanielusta luulivat olevan kristin-uskon kolminaisuus-opin perusteita; senpätähden Lutheruskin piti Platonin, niinkuin Aris-toteleenkin, kommentarioista tutkimista evangeliumillisen opin käsittämiseksi vahingollisena. — Hegel puhuessansa Platonin „ele-

¹⁾ Kats. H. Müller, Platon's sämmtl. Werke. VI, 270.

²⁾ Vert. Hegel, Vorles. ü. d. Gesch. d. Philos. II, 189.

³⁾ L. c.

menteistä“ ja niiden yhdistyksestä vertaa niiden suhdetta kolminaisuus-oppiin, niinkuin näkyy sanoista: „Das Eine ist Gott, das Zweite, das Vermittelnde, ist der Sohn, das Dritte ist der Geist; hier ist die Mitte einfach. Aber in der Natur ist der Gegensatz“¹⁾. — Näin ollen on välttämätöntä, että Platonin filosofia selitetään Platonin hengessä. Siis, lausuksemme lyhyesti käsityksemme Timaiossa esitellystä „maailmansielusta“ ilman allegorialisista selityksiä: Platon on sillä tarkoittanut sanoa, että Jumalan henki vaikuttaa kauttaaltansa koko luomakunnassa ja kaikissa sen esineissä, johtuen maailman järjestystä ijankaikkisen järjen lakien mukaan; sielu, joka ei ole itse harmonia, vaan harmoniallisesti toimiva, vallitsee, eivätkä sokeat luonnon voimat, liikunnan, elollisuuden ja elämän kannattajana, ulottuen „maailmanruumiin keskustasta sen äärimmäsimpiin osiin“. Tämä maailmansielu on siis pidettävä havainnollisten olentojen elämän välillisenä alkuna ja perustuksena sekä henkimaailman ja ihmioiden yhdistävänä siteenä; sitä vastoin ideat siihen verrattuna olisivat järjen järkähtämättömiä lakia, jotka hyvän idea kaunistuen, antamalla niille oikean luonteensa, saattaa vasta tarkoituksensa mukaisiksi.

Tässä saattaisi ehkä joku kysyä, eikö Platon ole todellakin pantheisti, koska hän opettaa maailmankaikkisuuden olevan elävän, sielulla ja ruumiilla varustetun, olemnon, samaan tapaan, kuin esim. Indian Bramaisuus? Ottakaamme asia vähän lähemmin tarkasteltavaksi.

Indiaalaisten, ja muidenkin itämaan kansojen, filosofia ei tutkiessansa aistillista maailmaa kyennyt ajatuksellansa eroittamaan luomakunnassa vaikuttavien voimien itse Luojasta; he käsittivät ilmoitetun ja ilmoittajan identisinä, ikäänkuin lapsi, joka ei tajua mitään eroitusta ruumiin ja sielun välillä. Maailma on sen mukaan Jumalan ruumis ja luonnon voimat hänen elämänsä välittömiä ilmauksia; loistava aurinko on Jumalan silmä, ilma ja ukkonen hänen hengityksensä. „Jumala on Brama, luonnon henki, yleinen maailmansielu, jonka poissa-olo ja eroaminen

¹⁾ L. c. 254.

maailmasta on tämän häviö¹⁾. Mutta maailmankaikkisuus on Brama, on Jumala, on Bramassa ja palajaa jälleen Braman olemukseen, identiseksi hänen kanssansa. Brama, Jumala, on aistillisen ja yli-aistillisen maailman yhdysside. On aurinko, tuuli, ilman avaruus, meri, ja maa-ema²⁾, niinkuin on luettavana Oupnekat'issa²⁾. Platon sitävastoin erotti, kuten on osoitettu, Luojan luoduista. Jumala on, itse siitä muuttumatta, maailman-kaikkisuudelle antanut järjen, „puhaltanut henkensä“, mutta sielun kautta välillisesti. Siten on hän myöskin, kuitenkin osaksi, poistanut opistansa dualisuuden, koska nim. järki ei voi olla luodussa maailmassa ilman sielua, eikä sielu ilman ruumista. Ruumiissa on vaikuttamassa sielu, sielussa järki, Jumalan henki, siis ilmiömaailmaan kuuluvassa ruumiissakin vaikuttaa, sielun yhdistävällä välityksellä, henki. Sielu edustaa siis sitä, missä olevan ja ilmiöiden vastakohta on sekä idealisesti ja substanssiallisesti yhdistetty³⁾.

Taivaankappalten liikunto on Platonin opissa välittömässä yhteydessä maailmansielun kanssa. Ruumiin liikkeet ja sydämen tykytykset ovat keskenänsä vuorovaikutukselliset. Niinpä ovat maailmankin ruumiin liikunnot sen sielun liikuntoja, joita edellisellä ei ole ilman jälkimmäistä⁴⁾. — Timaios sanotaan, p. 36, siitä: „Koko tämän järjestyksen — $\xi\sigma\tau\alpha\sigma\upsilon$ — jakoi Hän kahtia pituudelleen ja sovitettuaan Chi (X)-muotoon taivutti Hän ne kehäksi, yhdistämällä ne itsiensä ja toistensa kanssa keskenänsä ristiytymiskohdassa — $\xi\upsilon\alpha\phi\alpha\varsigma\ \alpha\delta\tau\alpha\varsigma\ \tau\epsilon\ \kappa\alpha\iota\ \delta\lambda\lambda\acute{\eta}\lambda\alpha\varsigma\ \acute{\epsilon}\nu\ \tau\hat{\omega}$ *αὐτῶ κατανταρῶ τῆς περισφολῆς* — ja kiersi ne samaa myöden ja samanlaisesti pyörivällä liikunnolla yhteen sekä teki toisen kehistä ulko-, toisen sisäpuoliseksi. Ulkopuolisen kehäkulun määräsi Hän kuulumaan „*saman*“, sisämäisen „*toisen*“ luonnolle. „*Samalla*“ kuuluvan suuntasi Hän sivua myöden

¹⁾ Vert. „Luonto on hairaus, on valhe; ainoastansa maailmansielu eli Brama on olemassa; maailma on tämän sielun uni“. E. v. Presensé, Gesch. d. — christl. Kirche. I, 41.

²⁾ I. Bram. XIII, p. 46. Tom. I. IV, p. 23. XIV, p. 45—50. II. XX. VII. Bram. p. 154—163.

³⁾ Kats. K. Steinhart. H. Müller, Platon's sämmtl. Werke. VI, 89, 90.

⁴⁾ Tim. p. 88. A. Boeckh, Unters. d. d. kosm. Syst. d. Plat. 21.

oikealle, „*toiselle*“ kuuluvan taas halkaisijaa myöden — $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\ \delta\acute{\alpha}\mu\epsilon\tau\epsilon\pi\omega\nu$ — vasemmalle. Vallan antoi Hän „*saman*“ ja yhtäläisen ympäripyörinnälle, sillä sen jätti Hän jakamatta; mutta sisämäisen leikkasi Hän kuudesta kohden seitsemään erilaiseen kehään, kunkin kaksi- ja kolmekertais-välimatkaiseksi, joten tuli kolme sellaista välimatkaa kumpaistakin laatua. Kehät määräsi Hän pyörimään vastakkain, kolme yhtäläisellä, mutta neljä keskenänsä ja kolmen edellisen kanssa erilaisella, kuitenkin suhteellisella, nopeudella.¹⁾

Tämä omituinen kohta selviää, jos ajatellaan, että viivat *AB* ja *CD* leikkaavat kumpikin toisensa keskeltä poikki samassa pisteessä *F* niin, että $\angle AFC$, ja siis sen vastakkainenkin ristikulma *BFD*, on $23^{\circ} 27' 31''$, sekä viivojen *AB:n* ja *CD:n* päät yhdistetään kehäksi taivuttamalla, joten pisteet *A* ja *B* sattuvat yhteen, samoin *C* ja *D*, niin leikkaavat siten muodostuneet kehät toisiansa esim. *G:ssä* samalla tavalla, kuin *F:ssä*kin. Täten ovat maailman eqvatorin ja ekliiptikan suunnat määrättyt, ja viivojen yhtymäkohdat kuvaavat aequinoctialipisteitä. Ulkopuolinen kehä merkitsee kiintötähtivaista „*samaa*“, sisämäinen kiertotähtien seitsemään kehään jaettava alaa, „*toista*“; ja on harmoniallisesta merkityksestä on jo edellä ollut puhetta; edellisen liikunto tapahtuu idästä länteen, jälkimmäisen päinvastoin. „*Se*, jolla on pienempi rata, liikkuu nopeammasti, kuin isompikehäinen“, niinkuin korkeampi äänikin on nopeampien heilausten vaikuttama. Pallomaisilla planeeteilla on kahtalainen liikunto; itsensä ympärillä, rotationi, itsessään liikkuvan ajatuksen, „*saman*“ sym-boli, ja eteen päin — $\epsilon\acute{\iota}\varsigma\ \tau\hat{\omega}\ \pi\rho\acute{\omicron}\varsigma\theta\epsilon\nu$ — kulkeva, kehämäinen. Viiden muun eri liikunnon vaikutukset eivät saaneet niitä järkyttää. Taivaankappalten suhteellisen hitauden ja nopeuden mitaksi „*sytytti Jumala valon*“ maasta katsoen toiseen kehään²⁾, jota me nimitämme auringoksi, valaisemaan koko taivasta, ja että elävät olennot saisivat tiedon lukusubsteista, oppimalla ne „*saman*“ liikunnosta²⁾.

¹⁾ Vert. H. Mohn og H. Geelmuuden, Elementær laerebog i astronomi. Christiania, 1876. 65.

²⁾ Tim. p. 39.

³⁾ Harmoniallisista syistä on 62 ja 63, samoin 11 sivulla, seurattu myöhempiä järjestystä.

„Konjunktion“- ja „oppositioni“-suhteetkin on Platon ottanut Timaiossa puheeksi, niinkuin p. 40 näyttää, jossa sanotaan: „*Χρησις δὲ τούτων ἀστῶν καὶ παραβολὰς ἀλλήλων, καὶ περὶ τὰς τῶν κόκλων πρὸς ἑαυτοὺς ἐπανακωλύσεις καὶ προσχωρήσεις ἐν τε ταῖς συνάψεις, ὅπου τῶν θεῶν καὶ ἀλλήλους γυρῶμενοι, καὶ ὅσοι κατακυρῶνται*“. — Samoin pimenemiset, joista hänellä näkyy olleen oikea, kosmillisten ilmiöiden lalle perustettu tieto, ja joiden hän sanoo taitamattomille olevan pelkona ja tapahtuvien onnettomuuksien ennustajina ¹⁾. Onko hän puhunut pyrstötähti-ilmiöistä, on arvelun alaista. Tosin on p. 41: „*Σitte kun nyt kaikki jumalat, jotka avonaisesti kulkevat ympäri ja ne, jotka näkyvät koska tahtovat — πάντες ὅσοι τε περιποδοῖσι γανερῶς καὶ ὅσοι φαίνονται καὶ ὅσον ἂν ἐθέλωσι θεοὶ —* olivat syntyneet“, j. n. e. Platonin tutkijat ovat tavallisesti selittäneet siinä edellisillä tarkoitetun van taivaankappaleita, jälkimäisillä taas „kansan jumalia“, joista edellä on puhuttu; Susemihl esim. sanoo: „*Letzteres sind die Volksgötter, und auch in dieser Bezeichnung derselben liegt wieder Ironie, denn eben den Glauben an solche vorübergehende Götterscheinungen tadelt Platon in Staat II, p. 380 ff. aufs Heftigste*“ ²⁾. Kuitenkaan ei seuraava, jossa tarkoitetaan taivaankappaleita, eikä „kansan jumalia“, estäisi sitä kometien „*näkymiseen*“ sovittamasta, jota me puolestamme pidämme Platonin ajatuksen mukaisena. Vertaa vielä Tim. p. 43, 44. ³⁾

Muiden taivaankappalten, Timaiossa esitellyn, liikunnan selittäminen on verrannollisesti helpompi, kuin maapallon. Oppettiko Platon sen pyörivän akselinsa ympäri tai olevan liikkumattomana paikallansa, siitä on jo vanhemmista ajoista alkaen ollut paljo erimieliiä. Kysymys on kielämättä tärkeää astronomialle, sillä taivaalla tapahtuvat ilmiöt saatamme me huomata ainoastansa sen mukaan, minkälaisessa suhteessa ne ovat meidän maahamme verrattuina ³⁾. Plutarchos kertoo ⁴⁾, että Platon, joka nuorempana olisi opettanut maan olevan maailmanrakenuksen

¹⁾ Tim. p. 40.

²⁾ Platon's Werke. IV, 748.

³⁾ Se ajatus oli jo Seneca'lle. Vert. H. Gylde'n, *Framst. af astron.* I.

⁴⁾ *Platonicae quaestiones*, VIII, 1. H. Müller, *Plat. sämmtl. Werke*. V, 760.

keskustana, olisi myöhempinä aikoina — *προεβόρερος γινόμενος* — katunut sitä. A. v. Humboldt vakuuttaa kuitenkin Platonin ja Aristoteleen käsittäneen maan olevan liikkumattoman maailman keskustassa ¹⁾. L. Ideler, muinaisuuden kirjallisuuteen ja astronomiaan perehtynyt, väitti, että Platon Timaiossa „*todelakin*“ on ajatellut maan pyörivän akselinsa ympäri; mutta n. 20 vuotta myöhemmin peräytti hänkin ajatuksensa, sanoen: „*Platon ei opeta maan akselinsa ympäri pyörivän*“; johon oli synnä tuon Platonin etevän tutkijan, A. Boeckh'in kirjoitus: „*De Platonis systemate coelestium globorum et de vera astronomice Philolaeae indole*“. Mitä todistuksia hän on tuonut esille väitteillensä, jätämme tässä siksensä. — Tuon kaiken johdosta julkaisi O. F. Gruppe ansiollisen kirjoituksensa: „*Die kosmischen Systeme der Griechen v. 1851*“; jossa hän katsomatta Boeckh'in todistuksia päteviksi, koska ne nojautuivat vaan arvotodisteellisuudelle ja perusteettomille johtopäätelmille, koettaa näyttää todeksi, että Platon, vaikka hänen sanansa ovatkin himmeät ja voidaan eri tavalla selittää, on Timaiossa opettanut maallamme olevan vuorokautisen liikunnan. Hän sanoo nim.: „*Wir wissen nun also, dass Platon und Aristoteles nicht dieselbe kosmische Anschauung haben, und wir Wissen, worin der Unterschied liegt: Aristoteles hat weder die fortschreitende noch die rotirende Bewegung, Platon hat die fortschreitende nicht, aber er hat die rotirende*“ ²⁾. Mutta jo seuraavana vuonna kirjoitti Boeckh häntä vastaan kirjan: „*Untersuchungen über das kosmische System des Platon, mit Bezug af Hrn Gruppe's kosmische Systeme der Griechen*“. Mainitussa teoksessa, joka todistaa, että kirjoittaja on perimöhön tuntuu aineensa, ja antaa valaistusta monessa suhteessa asialle, väittää hän, että maailman ruumiin rotationi-liikunto sulkee pois maan vuorokautisen, lännestä itään tapahtuvan, pyörimisen. „*Platon hat*“, sanoo hän, „*in seinen Schriften keine verschiedene kosmische System, im abgerechnet etwa Anklänge an das Philolaische System im Phaidros zum Behufe der Darstellung eines philosophischen*

¹⁾ *Kosmos*. II, 139. Gruppe, *Kosm. Syst. d. Gr.* I.

²⁾ *Kats.* 15.

Mythos; wir finden in allen seinen Schriften dasselbe geocentrische System ohne Achsendrehung der Erde, dieselbe Grundanschauung nach Umständen näher bestimmt oder nicht, mehr oder minder im Fortgange der Zeit ausgebildet und entwickelt¹⁾. Näin vastakkaisten mielipiteiden vallitessa on parasta koettaa saada selville, mitä Platon itse tästä asiasta, jota on pidetty hänen kosmologiansa ja Timaios-dialogin painopisteenä, on kirjoittanut.

Siitä sanotaan p. 40 muun muassa: Ἦν δὲ τροφὸν μὲν ἡμετερον, εἰλουμένην δὲ περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένην, φύλακα καὶ δημιουργὸν νοκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐμνησθήσασα. Sen on kääntänyt Cicero: „*Jam vero terram, altricem nostram, quæ tracto ave sustinetur, diei noctisque effectricem eandemque custodem — esse voluit.*“ — H. Stephanus: „*Terram autem, altricem nostram, circa polum per universum extensum aligatam*“ etc.; samoin I. Bekker. H. Müller: „die Erde aber, unsere Ernährerin, befestigt an der durch das Weltall hindurchgehenden Weltachse, bildete er zur Erzeugerin und Hüterin der Nacht und des Tages“. F. Susemihl: „Die Erde aber, unsere Ernährerin, welche um die durch das All gezogene Achse herum geballt ist, bildete er zur Wächterin und Werkmeisterin von Tag und Nacht“. M. Dalsjö: „Men jorden, vår moder och fostrarinna, som är fäst kring den genom det hela sig sträckande verldsaxeln, skapade han för att frambringa och vårda den och natt“. Cicero näyttää ymmärtäneen Platonin opettaneen maan olevan liikkumattoman, päättäen hänen käännöksensä ja seuraavasta lauseestansakin: „*Hicetas, Syracusius, ut ait Theophrastus, caelum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia, stare censet; neque præter terram, rem ullam in mundo moveri: quæ quum circum axem se summa celeritate convertat et torquet, eadem efficit omnia, quæ si, stante terra, caelum moveretur. Atque hoc etiam Platonem in Timæo dicere quidem arbitrantur, sed paullo obscurius*“²⁾; joka myös osoittaa, että tämä kohta on antanut jo vanhoina aikoina aihetta otaksuimi-

¹⁾ Unters. ü. d. kosm. Syst. Plat. V. 87.

²⁾ Acad. II, 39.

seen, että siinä puhuttaisiin maan vuorokautisesta pyörimisestä; niinpä käsitti sen Platonin oma oppilaskin, Aristoteles, joka sanoo: „*Ἔνοι δὲ καὶ κειμένην ἐπὶ τοῦ κέντρου φασὶν αὐτὴν ἄλλεσθαι περὶ τὸν διὰ παντὸς τεταμένην πόλον, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται*“¹⁾. Latinaksi on sen „*Academia Regia Borussica*“ kääntänyt: „*Quidam autem in centro ipsam jacentem volvi et circa ipsum polum per universum extensum moveri dicunt, ut in Timæo est scriptum*“.

Koko asia, niin tärkeä kuin se onkin, olisi ratkaistu, jos vaan saataisiin Timaiion kerrotun lauseen yksi ainoa sana täydellisesti selville, tuo monessa muodossa esiyttyvä: „εἰλουμένην“, „εἰλουμένην“, „ἄλλομένην“, „ἄλλομένην“, jota käy kahdella eri tavalla selittäminen; Platon olisi sitä, Gruppe'n mukaan, käyttänyt tahallansa, välttääksensä toisin ajattelevien hyökkäyksiä; particiipium, tekosanasta „ἄλλω“ = vieritän, pyöritän, käännän ympäri, ympäröitsen, käännä yhteen“ j. n. e., saattaa merkitä joko: „pyöritetty“, „pyörivä“, „kääntytävä“, tai: „kiinnitetty“, „kääritty“ akselin ympäri²⁾. Mainita sopii, että Passov'in Grek. sanakirjassa on: „Ἦν ἄλλομένην = den sig kring axeln vridande, den kringrullande jorden: likasä ἄροτρα ἄλλόμενα“; siis sama ajatus, kuin Aristoteleellakin. Jos otamme, kysymyksessä olevan paikan sisälliseen yhteyteen nähden toiset sinä esityvät sanat avuksi, niin on ensinkin huomattava, että „φύλακα“ = „vartija“, ja myös: „huomaaja“, ei johda mihinkään ratkaisuun vaan päätökseen yksinensä (vert. p. 38: εἰς διορισμὸν καὶ φύλακα τὴν δημιουργὸν χρόνου), mutta sen kanssa yhteydessä oleva „δημοσποργός“, jolla tuskin koskaan on passivista merkintöä, on mielestämme — niinkuin on Gruppe'nkin ajatus³⁾ — selvä todistus siitä, että Platon on tarkoittanut sillä sanaa maan olevan akselinsa ympäri pyörimisellä yön ja päivän, tekijän“ ja „hallitsijan“, sillä δημιουργός merkitsee yleisön hyödyksi toimiva, myöskin Dorialaisissa valtioissa „korkein virkamies“. Sille vakuutukselle

¹⁾ De coel. II, 13.

²⁾ Vert. H. Müller, Plat. sämmtl. Werke. VI, 275. Gruppe, Kosm. Syst. d. Gr. 10, 11.

³⁾ L. c. 12.

antaa myös vahvistusta Genesin 1, 16, jossa — käsitteäksemme geocentrisesti — esitetään, että Jumala teki kaksi suurta valkeutta: suuremman valkeuden päivää hallitsemaan, ja vähemmän valkeuden yötä hallitsemaan. Vertaa tähän myös Gen. 1, 18; paitsi sitä on Hebrealaisella $\text{הַיָּמִים הַשְּׁמַיִתִים} = \text{„dominium“}$, „*principatus*“, „*imperium*“, „*diitio*“, ja: „*principes*“, „*duces summi*“¹⁾, miltei sama sisällys, kuin „*δημοκρατίας*“-sanallakin, vaikka tosin LXX-käännöksessä on sitä ajatusta vastaavana „*εις αρχάς*“ ja „*αρχῶν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός*“. — Saattaisipa vielä tämän johdosta huomauttaa, että koska maapallossa, niinkuin muissakin taivaankappaleissa, vaikuttaa maailmansielu, vieläpä sanotaan, p. 40, ensimmäiseksi ja kunnioitettavimmaksi — *πρώτην καὶ προσβοτάτην* — kaikista taivaankappaleista, niin on siitä sen liikunto seurausena. Mutta vaikka maa olisikin planetarisesti liikumaton, niin saattaisihan sielun ajatella siinä kuitenkin sisällisesti, niinkuin ihmissielunkin aivoissa, vaikuttavan²⁾. Yhtävähän antavat sanat: „*εἰ γὰρ τὸ καὶ στερεὸν εἶη, κατὰ μέσον τοῦ παντός ἴσονται, εἰς οὐδὲν ἂν ποτε τῶν ἐσχατῶν ἐνεχθείη, διὰ τὴν πᾶντη ὁμοιότητα αὐτῶν*“ (Tim. p. 62, 63) j. n. e. — tai Phaidonin p. 109, vaikka jotkut ovat niin luulleet — kumpaisellekaan näistä eri mielipiteistä kannatusta.

Monet ovat pitäneet sen kokonansa mahdottomana, että Platon olisi opettanut maapallon pyörimistä akselinsa ympäri; niinpä sanoo esim. C. G. Reuschle sen olettamisen „historialliseksi paradoxa’ksi“³⁾. Huolimatta kuitenkin kaikista vastaväitöksistä, on meistä aivan todennäköistä, että Platon on Timaios, p. 40, tarkoittanut maan vuorokautista liikuntaa.

¹⁾ G. Gesenius, Lex. man. Hebr. et Chald. 532 a ja b.

²⁾ Vert. Boeckh, Unters. u. d. kosm. Syst. d. Plat. 75.

³⁾ Kepler und die Astronomi. 18. Vert. myös Mädler, Gesch. d. Himmelskunde. I, 41, 42.

F. Mathematiset suuruudet ja „elementit“.

Edellisestä näkyy, että Platonin kosmologiassa, samoin kuin hänen koko filosofiallisessa järjestelmässään, on suuri merkitys matematikalla, jonka hän siitä syystä piti tärkeänä, käytännöllistä hyötystä vähemmän, kuin hengen viljelystä, katoomattoman ja ijankaikkisen, idean valtakunnan tutkimista lopullisesti tarkoitettavana ihmisen, varsinkin filosofien ja hallitsijain, kasvatus-aineena. Hänen akadmiansa otsakirjoituksena sanotaan olleen: „*Μηδεις ἀγεωμέτρητος εἰσὶν ἄνθρωποι τὴν στέγην*“¹⁾. Mutta matematika ei sentähden vielä ollut Platonin mielestä filosofiaa; sen tutkimus-esineet eivät ole sellaisinaan todellisia olioita, vaan ovat ajatuksen ja järjen piirissä ideoihin samassa suhteessa, kuin aistillisuuden alalla kuvat — *εἰκόνας* — havainnollisiin kappaleisiin — *σώματα* —. Kolmio, joka piirettään hiekkään tai taululle, ei ole mikään määrätty, muuttumaton suuruus, vaan kaavailee sitä²⁾. Tämä koskee varsinkin hänen Sokrateellista käsite-kantaansa; mutta hänen kirjoituksissansa tehdään eroitus lukujen, samoin matematikan, puhtaan ja havainnollisen käytännön välillä; siihen vakuutuksen tulee Aristoteleenkin kirjoituksista³⁾, joiden mukaan Platonin idea- ja suuruus-oppi olivat alkujaan toisistaan riippumattomat. Myöhemmin aikoina esitteli hän luvut ja matematiset oliot ideain ja aistillisten väli-asteina, ikäänkuin schematisina siltoina, niinkuin sielukin elollisessa suhteessa on järjen ja ruumiillisten olioiden yhtymäkohtana.

Sama on asian laita Timaiosakin, jossa Pythagorealaisuus on tässäkin suhteessa silmännähtävä. Siellä sanotaan p. 31, 32: „Kun Jumala ensin alkoi järjestämään maailmankaikkeisuuden ruumista, teki hän sen tulesta ja maasta; edellinen oli välttämättömästi välttämättömästä.“

¹⁾ Vert. Xenokrateen: „*πορεύου, λαβὲς γὰρ οὐκ ἔχεις φιλοσοφίας*“ matematikaa taitamattomalle oppilaalle. Kats. H. Suter, Geschichte der Mathematischen Wissenschaften. Zürich, 1878. I. 46.

²⁾ Vert. Politeia, VI, 510 j. n. e.

³⁾ Vert. „*ἀριθμοὶ εἰρηναῖοί, τῶν εἰδῶν, νοητοί, πρῶτοι*“: *ἀριθμοὶ αἰσθητοί*. Metaphys. XIII, 9, 7; I, 8; XIII, 6; I, 8; XIII, 3. „*ἀριθμοὶ ἄρα τὰ ἄλλα σώματα ἔχοντες*“ Politeia, VII, 525.

mätön sentähden, koska maailma tämän puutteessa ei olisi näkyväinen, jälkimäinen taas, että se olisi kosketettava. Mutta kahden yhdistämiseksi tarvitaan kolmas. Sopivin side on se, joka mahdollisimmasti liittää itsensä ja yhdistettävät yhdeksi, ja se tapahtuu parhain yhtälön — $\alpha\beta\gamma\delta\epsilon$ — kautta. Sillä kun kolmesta luvusta tai kappaleesta tai pinnasta — $\alpha\beta\gamma\delta\epsilon\zeta$, $\eta\theta\iota\kappa\lambda\mu$, $\nu\xi\omicron\pi\rho\sigma$! — keskimmäinen suhteutuu viimeiseen, kuin ensimmäinen keskimmäiseen, ja keskimmäinen taas ensimmäiseen, kuin viimeinen keskimmäiseen, niin, jos keskimmäinen tulee ensimmäiseksi ja viimeiseksi, ja sekä ensimmäinen että viimeinen tulevat keskimmäisiksi, tulevat välttämättömästi kaikki samaksi, ja koska ne kaikki tulevat samaksi toistensa suhteen, täytyy niiden tulla yhdeksi. Jos maailmankaikkeisuuden ruumiin olisi pitänyt tuleman sellaiseksi, jolla ainoastaan on pinta, mutta ei korkeutta eikä syvyyttä, olisi yksi keskijäsen ollut riittävä yhdistämään molemmat toiset itsensä ja niiden kanssa; mutta se on kappaleellinen, ja kappale ei sitou yhteen yhden, vaan kahden yhdistävän jäsenen kautta. Sentähden asetti Jumala veden ja ilman tullen ja maan välille, sovittaen ne mahdollisimmasti samaan suhteeseen toisiinsa, että niinkuin tuli on ilmaan, on ilma veteen, ja ilma veteen, niinkuin vesi on maahan, sekä muodosti ja järjesti näkyväisen maailman“.

Mitä Platon pintojen ja kappalten suhdelaskusta opettaa, on, niinkuin H. Müller huomauttaa, usean tutkijan, esim. Demokriton ja Ammonion sekä Proclon, ja myöhempiä aikoina A. Boeckh'in y. m. mielestä vaikeuksia täynnänsä, ja myöntää täytyykin, että Indialaisten eli, kuten olemme tottuneet sanomaan, Arabialaisten laskumerkkien puutteessa arithmetisten ja algebrallisten toimitusten suorittamisessa aakkoiskirjainten ja geometrysten suunnitelmien avulla Grekalaisten käyttämät laskutavat olivat monin puolin vaillinaiset ja epämukavat, ja tuottivat tutkijalle paljon hankaluutta. Näyttäisi muutoin siltä, kuin olisi Platonin suhdelasku väärä ja perusteeton, sillä saattaahan kolme

1) Useat ovat „δυνάμειον“-sanan kääntäneet „voima“-merkinnöllä, mutta se on, kuten Müller'kin huomauttaa, tapahtunut väärinkäsityksestä. Kats. Plat. sämmtl. Werke. VI, 258.

kappaletta, samoin kuin kolme pintaakin, muodostaa suhteen, niin että ensimmäinen suhteutuu toiseen samoin, kuin toinen kolmanteen, esim. $2^3 : 4^3 = 4^3 : 8^3$, samoin, niinkuin Platon mainitussa paikassa vaatii, $4^3 : 8^3 = 2^3 : 4^3$, sillä $\sqrt[3]{4^3 \cdot 4^3} = \sqrt[3]{8^3 \cdot 2^3}$; sekä $3^3 : 6^3 = 6^3 : 12^3$, ja näistä jäsenten aseman muuttamalla saadut yhtälöt; mutta sitä ei kuitenkaan johdu yleinen sopusointuisen suhteen sääntö: $a^3 : b^3 = b^3 : c^3$, jos a, b, c saavat minkä määrätyn luku-arvon tahansa; eipä edes hexaëderi-laskullekaan. Kenties ei Platon olekaan tarkoittanut vaan tällaisia toiseen tai kolmanteen arvokertaan koroitettujen lukujen keskinäisiä suhteita, koska hän sanoo kahden pinnan toisiinsa suhteutumiseen yhden keskijäsenen riittävän, sillä 1) eivät luvut: a^2, b^2, c^2 muodosta yhtälöä, jos niillä on mikä yleinen arvo hyvänsä, esim. $a = 2, b = 3, c = 4$, joista saataisiin $2^2 : 3^2 < 3^2 : 4^2$ ja $\sqrt[2]{2^2 \cdot 4^2} < \sqrt[2]{3^2 \cdot 3^2}$; 2) hän panee ehdoksi, että välittäjän tulee olla kauneimman kaikista siteistä, joka yhdistää yhdistettävän kansansa mahdollisimmasti yhdeksi, siis siten, että yksi sivu samalla liittyy täydellisesti toisen sivuhun, esim. seuraavasti: $(a \cdot b) : (c \cdot b) = (c \cdot b) : (b \cdot d)$, joten, jos $a = 2, b = 5, c = 6, d = 18$, saadaan $(2 \cdot 5) : (5 \cdot 6) = (5 \cdot 6) : (6 \cdot 18)$. Mutta jos on kysymys kappalten samanaista suhdetta merkitsevästä luvuista, niin ei riittäisi yksi keskijäsen kahden kappaleen välillä yhtälön muodostumiseksi; jos taas yhtälön reunimmaisiksi ajateltujen jäsenten ulottuvaisuudet olisivat: tullen: a, b, c , ja maan d, e, f !), niin saadaan $abc : abd = cef : def$, eli jos $a = 2, b = 3, c = 4, d = 5, e = 6, f = 7$, $(2 \cdot 3 \cdot 4) : (2 \cdot 3 \cdot 5) = (4 \cdot 6 \cdot 7) : (5 \cdot 6 \cdot 7) = 24 : 30 = 168 : 210$, ja $30 : 24 = 210 : 168$. Sen lisäksi, kun tiedetään, että noista reunimmaisista jäsenistä ensimmäinen, *tuli*, on *tetraëderi*, ja viimeinen, *maa*, *hexaëderi*, niin käy, jos niillä vaan tulee yksikin kantaviiva olla sama, niiden yhdistäminen suhteelliseen yhtälöön arveluttavaksi, joko *oktaëderin* eli *ilman*, tai *eikosaëderin* eli *veden* välittävänä jäsenenä ollessa; ja vielä enemmän, jos nuo kaikki neljä ovat yhdessä palloksi muodostettavat.

1) Vert. H. Müller, Platon's sämmtl. Werke. VI, 259—263.

„Neljä elementtiä“, ollen ruumiillisia ja yhdistettyjä, eivät — kuten usein on väärin luultu — ole nykyisen luonnontutkimuksen n. s. emäksten arvoisia, sillä ne ovat luonnonvaltakunnissa, niinkuin sanat kielessä, eivätkä tavuihin — *σολλαβή* —, joita alkeiskolmiot vastaisivat, sitä vähemmän kirjaimiin — *σολλαβή* — verrattavat. Iki-alkuiden ja muodollisten kappalten suhteen selvittäminen ei Platonin mielestä ole luonnontieteellisen, vaan enemmän dialektillisen, tutkimuksen tehtävä — *τῆν μὲν περὶ ἀπείρων εἴτε ἀρχῶν, εἴτε ἀρχῶν, εἴτε ὅτι δοκῶν τοῦτων πέρι, τὸ νῦν οὐ πρότερον!* —, sen sijaan on hänen esityksensä *μαθηματικῶν* suuruuksien ja „elementtien“ — jotka Jumala on muodostanut lajien ja lukujen mukaan: *ἡ δισυγματοειδὴ εἰδὴ καὶ ἀριθμοὶς* — keskinäisestä välistä perimpoijaisempi. Tuli, maa, vesi ja ilma ovat, sanoo hän (p. 53), ruumiillisia kappaleita; jokaisella kappaleella on korkeus, jonka taas pinta ympäröi. Suoraviivainen asemapinta on kolmioista, jokainen niistä syntyy kahdesta kolmiosta, joista kumpaisessakin on yksi suora kulma, toiset teräviä; niissä kolmioissa on tullen ja muiden kappalten alku oletettava; nämät neljä kauneinta kappaleita, vaikka ovat keskenänsä erilaiset, muodostuvat toisistaan jonkun niistä hajaantumisella. — Kolmioista on tasakylkisellä aina sama muotonsa; erisivuiset vaihtelevat sitävastoin epälukuisesti; niistä on kaunein se, jonka suuremman kateetin neliö on kolme kertaa niin suuri, kuin pienemmän. Näistä kahdesta valitusta kolmiosta muodostuu nuo neljä lajia siten, että kolme syntyy erisivuisesta yksi tasakylkisestä. Jos sellaisia kolmioita, joiden hypoteenus on kaksi kertaa niin suuri, kuin vähempi kateetti asetetaan kaksittain yhteen kolmesti niin, että hypoteenusat ja pienemmät kateetit kohtaavat toisiansa samassa pisteessä, niin syntyy niistä kuudesta kolmiosta yksi yhtäsuvinen. Neljä siten yhdistettyä yhtäsuviusta kolmiota muodostavat kolmella tasapintaisella kulmalla yhden kappalekulman — *σπεραὶν ῥωνίων* —; neljästä, sellaisesta kulmasta muodostuu ensimmäinen sen laatuinen kappale, että sen ympäri piiretty ympyrä sen kautta jakautuu yhtäsuuriin ja yhtäläisiin osiin; toinen säännöllinen kappale syntyy samoista kolmioista, jotka ovat yhdistyneet kahdeksaksi yhtäsuviukseksi, ja tekevät neljästä tasapintaisesta kulmasta yhden kappalekulman; kolmas kappale syntyy sadasta kahdestakymmenestä yhdistetystä alkeiskolmiosta ja kahdestatoista kappalekulmasta; neljäs kappale muodostuu tasakylkisestä kolmiosta siten, että neljä niistä yhdistyy, asettamalla suorat kulmansa samaan keskipisteeseen, neliöksi; kuusi sellaista neliötä

1) Tim. p. 48. Vert. Susemihl, Platon's Werke. IV, 2. 848.

yhteen liitettyinä tekee kahdeksan, kolmen kappale-kulman ympäröimää kulmaa. Viidettä kappale-yhdistystä käytti Jumala maailmankaikkisuuden piiriä määrätessään — *δασωραφῶν* —.

Mathematisista suuruuksista ja niiden myötävaikutuksella antaa Platon syntyä aineelliset oliot jotenkin atomista tietä: tulen alkuperustus pyramidi — *τὸ μὲν εἴς τετραγώνου σπεραὶν ῥωνίων* —, pyörö-*σπεραὶν ῥωνίων* —; (vert. *τοραμῆς* ja *τορ-σανοῖ* ja keskenänsä); samoin ilman oktaeder j. n. e.; mutta kaikki nämät kappaleet, alkutilassaan, ovat ajateltavat olevan niin pieniä, etteivät ne voi meille näkyä yksinään, vaan yhteen parveutuneina. Kuitenkaan ei niiden osasten yhdistyminen tapahdu sattumalta, sillä „Jumala on ne kaikin tavoin suurmalla säännöllisyydellä järjestänyt ja sopusointuisuuteen saattanut“. Mutta kaikkien näiden n. s. elementtien toiseksi muuttaminen tapahtuu, terävien kulmien ja särmien leikkauksella, samaan tapaan, kuin jos stereometrinen kappalten pinnat jaetaan taisiin alkeiskolmioihinsa. Tässä huomautuu kieltämättä jonkinlainen aavistus kemiallisten tapahtumusten laeista, samoin kuin kiteytymisestäkin, joka ihmetyttävä, luonnon suuressa laboratoriumissa esiytyvä, ilmiö näyttää soveltuvan yhteen Platonin „elementti“-opin kanssa ja antoiinkin tietävästi hänelle aiheita sen perustamiseen, sillä noissa säännöllisissä sekä kuusisivuisissa vuorikrystalleissa että oktaedrillisissa, säteilevissä diamantissa, mineralivaltakunnan jaloissa kaunistuksissa, samoin elimellisenkin luonnon esineissä sisällisen ideain lain mukaan kaikilla havaittavan korkeamman heugen vaikutus oli omansa herättämään tämän suuren filosofin sielussa korkeamman aavistuksen sen yleisistä muutosten ja liikuntojen perustuksista, johtaan hänen ajatuksensa tutkimaan maailmankaikkisuudessa vallitsevaa järjestystä¹⁾. — Stereometriset kappaleet taas, ajatuksellisesti liikunnossa, johtavat tähtitieteen ja kosmologiallisiin tutkimuksiin²⁾.

G. Ihminen ja hänen asemansa luomakunnassa.

Elävät luodut ovat Platonin mukaan neljää lajia: 1) taivaalliset olennot, 2) ilmassa lentäväiset, 3) vedessä liikkuvat,

1) Vert. H. Lotze, Mikrokosmos. Leipzig, 1856. I, 20.

2) Politela, p. 549.

4) maalla asuvaiset; viimeainituista on ihminen täydellisin, jolla on kaksi osaa: sielu ja ruumis. Edellinen on laadultaan samanlainen ja harmoniallisesti muodostettu, niinkuin maailmansielukin, vaikka enemmän ruumiillisten vaikutusten alainen. Siinä on kolme osaa 1) λογιστικόν, jumalallinen, järjellinen, jakautumaton, kuolematon, itse kauttansa liikkuva ja liikuttava, 2) θυμικόν, θυμωδές, kuolevainen, innoista ja haluista: rohkeudesta, vihasta sekä muista mielenliikutuksista osallinen ja itsensä varjelemista harrastava, taisteluhaluinen, 3) εσθητικόν, ruumiinvoimassa pysymistä ja nautintoja sekä himoja rakastava, vieti-elävän jumalallisen hengen asumapaikka. Se on siinä tarkoituksessa muotonsa puolesta valmistettu osaksi maailmankaikkeiden ruumiin idean mukaisesti. Järjen, jumalallisuuden ja pyhimmän osamme¹⁾, asunto, pää, on pyöreä, itsensä kaltaisen ja aina olevan, muuttumattoman vertauskuva, kohoneva ylös korkeuteen ja katoamattomuuteen, sekä hallitsijaansa kantava. Mutta että jumalallinen sielu mahdollisimasti pysyisi puhtaana ja saastaantumatonna, on sielun kuolevaisella, animalisella osalla — θυμωδές — ruumiissa eri asuntonsa, rinta, jonka edellisestä erottavana vaihe-aituksena on kaula; näin saattaa se, neuvontantajana huono, kuuliaisena itseänsä läheiselle järeälle olla hyödyllinen käskyläinen ja yhdessä sen kanssa hiilitä, itsestäänsä diaphragmalla erotetulle ruumiin vegetatiivisen toiminnan alalle sijoitettujen himojen vallan, jolleivät vapaa-ehtoisesti tottelisi²⁾. Ruumiin ja sielun yhdistysside, kuolevaisen suvun juuret, sekä luurakennuksen että lihaskutumuksen alku, on ydin — τὸ τῶς ἐμπλασθὲν ἀρχὴ μὲν ἡ τοῦ μυελοῦ γένεσις οἱ γὰρ τὸ βίον δεσμοῖ, τῆς ψυχῆς τῶ σώματι ἐνδουμένῃς, ἐν τούτῳ διαδοῦμενοι, κατ'ἐπίζουον τὸ θνήσκον γένος³⁾ —; sen osan siitä, joka sisälsi jumalallisen siemenen — τὸ θεῶν σπέρμα — muodosti Jumala pallomaiseksi nim. aivot, joita vahva luuvarustus, ikäänkuin muurit valtakunnan johtajan linnaa, suojelee, ja jotka välittävät sielun ja ulkomailman yhdistystä veren ja aistimien avulla⁴⁾. Sydän taas, verisuonten yhtymäpaikka ja ympäröivä ruumiin kiertävän veren lähde, on asetettu ikäänkuin henkivartijaksi, että himojen hehken riehussa — ὅτε ζῆσειε τὸ τὸ θυμὸν γένος — ja järjen käskissä kaikki ruumiissa tottelisivat ja seuraisivat järkeä, antaen parhaimman johdattaa.

1) Tim. p. 24.

2) L. c. p. 70.

3) L. c. 73.

4) L. c. 67.

Ruumis on tarkoitukseton, eikä sen yksityisilläkään osilla ole mitään tosi-ihmillisistä merkitystä ilman järkeä; aistimet ovat sittekin arvottomat, jos sielu, joka niitä käyttää hyväksensä, on saastutettu ja alentunut. Platon puhuu kuitenkin välittömästi, järjestä riippumattomasta elosta ja ennustuskyvystä, omistaen sen maksalle — ἔκων δὲ στυγίων ὡς μαντρῶν ἀφροσύνη θεὸς ἀνδρωπότην δέδωκεν¹⁾ — Aistimista antaa hän silmille — φώσφορα ὄψατα —, joiden kautta ihminen parhain tulee maailmaan yhdistetyksi, suurimman arvon kaikista. Ne, ollen palvelevina, parhaimman idean mahdollisen toteuttamisen välikappaleina, vaikkapa niiden esineinä ovatkin vaan suhteellisesti myötävaikuttavien syiden ilmaukset, ovat ihmiselle suurimmaksi hyödyksi, sillä nykyinen maailmankaikkeuden tutkimisemme olisi, sanoo hän, ollut mahdotonta, jolleimme olisi saaneet nähdä tähtiä tai aurinko tai taivaan avaruutta. Mutta yön ja päivän, kuukausien sekä vuosien tunteminen on herättänyt meidän lukujen ja ajan tarkastelemisella maailmanrakennuksen luontoa tutkimaan. Näön, aistillisimman kaikista aistista, on Jumala antanut meille, että maailmankaikkeudessa tapahtuvat järjen tarkastelemamme liikunnat ottaen esikuvaksi, mukaelmalla maailmanjärjestystä, joka ei milloinkaan syrjäy suunnataan, järjestäisimme samasta syntyperästä johtuneet harhailevat oman ajatuksemme liikunnat. Siten olemme me myös tulleet filosofian, suurimman jumalallisen lahjan, kuin koskaan kuolevaiselle sukukunnalle on annettu tai annetaan, omistamiseen²⁾. — Samaa tarkoitavat kuulo ja äänikin; i e ovat, ynnä puhe ja laululahja, annetut meille taivaallisen harmonian, ijäisen sopuisuuden käsittämiseksi; harmonia, sielumme olemossa mielenliikutusten karkoittava, ihmisen sisällisessä olemossa mielenliikutusten järjestyksen synnyttäjä, on järjellä sille antautuvalle hyödyllinen, mutta ei mielettömäksi nautinnoksi käytettävä³⁾. Hengen ja järjen käsite on kyllä vapaus, itsentietoisuus ja täydellinen itsensä määrääväisyys; mutta subjektiivinen ihmishenki on monin tavoin rajoitettu. Ihminen on luonnonvaltakunnan jäsenenä ruumiillisten, individualisten ja sukupuolisten, sekä kansalaisena sosialisen, yhteiskunnan elämän vaikutusten alai-

1) Tim. p. 71.

2) L. c. 47. Näön ja värin välisestä suhteesta, jota Platon vanhojen kirjailijain mukaan olisi itsekin käytännöllisesti tutkinut, sanotaan p. 68, nuo merkittävät sanat: Joku tahtova tutkia tätä kaikkea kokeiden tekemällä olisi taitamaton ihmellisestä ja jumalallisesta luonnosta, että nim. Jumala sekä ymmärtää että voi yhdistää moniuden kyseydeksi ja hajottaa sen jälleen, mutta ei kukaan ihminen ole koskaan kykenevä toimittamaan kumpaistakaan.

3) L. c.

nen. Platonin opin mukaan, kuten tiedetään, on ihmisen sielu olemassa ennen syntymistä; ruumiisen yhdistettynä uinailevat sen kyvyt lapsuudessa kasvamisen epäsäännöllisyydestä¹⁾; kuolematon sielu on koko maallisen elinkautensa jonkinlaisessa orjuudessa kuolevaisessa ruumiissa, joka on tellurista subteista suu-
restä riippuva: maallista aineksista kokoonkudottuna saa se maasta, hänen hyödyksensä luodusta kasvi- ja eläinkunnasta, ravintonsa, hengittää maallista ilmaa ja muuttuu jälleen maan tomuksi. Tämä ruumiin yhdistys ei ole filosofistamme sielulle yhdenkään, vaan ravinto ja ruumiillinen kasvatus sekä niistä johtuneet aistilliset vaikutukset ja kiihoitukset ovat sen elämälle suuresta merkityksestä. Vertaa Tim. p. 45. — Mitä sukupuolisiin kykyihin tulee, ei nainen, omituista kyllä, mieheen verraten esiinny — kenties myhtillisestä syystä — Timaiosssa siinä valossa, johon niin jalon hengen, kuin Platon oli, olisi luullut hänet asettavan. Sitä vastoin kirjoittaa hän Politeiassansa naisen, jollei hänen kasvatuksensa ole laiminlöyty tai saanut väärää suuntaa, olevan synnynnäisten sielunlahjojen puolesta kykenevän seisomaan miehen rinnalla taistelussa sekä yksityisten että yhteiskunnallisten velvollisuuksien täyttämässä.

Mutta minkälaisissa oloissa ihminen kasvaa ja elää ei ole hänelle sama; senpätähden sanotaan Platonin pitäneen onnensa Grekalaiseksi ja Sokrateen aikana syntymistensä. — Taitamattomuus ja tiedottomuus on sielun sairaus, on sen voimattomuus. Samoin myrkyttävät viettelykset sielun ja orjuuttavat paheet sekä turmiollinen elämä valtiossa, jollei siinä ole johtamassa järki ja ijankaikkisen oikeuden, hyvyyden ja kauneuden henki, estävät ihmisen korkeaan päämääräänsä: tosvapauteen ja Jumalan yhteyteen saapumasta. Yksityinen ei ole kuitenkaan siltä edesvastauksesta puolustettu, sillä, niinkuin Platon on kosmologiassansa osoittanut, Jumala on antanut kullekin tahdon vapauden joko hyvän tai pahan valitaksensa, sekä lahjoittanut meille järjen johdattajaksemme, jumalallisen sielun, suojelijahenkemme, joka täyttää onnellisuuden kaipauksella ja ikävöimisellä ylentää meidät maasta taivaalliseen sukulaisuuteemme, koska emme ole maallisesta, vaan taivaallisesta siemenestä — *ὡς ὄντας εὐδὸν οὐκ ἔγγιον, ἀλλ' οὐράνιον*²⁾ — ja on kääntänyt meidän katsantomme sinne, josta sielumme ensin on saanut alkunsa, ja jonka korkean päämäärän tunteminen on Platonin kosmologiainkin ylevä tarkoitus.

¹⁾ Tim p. 42.

²⁾ L. c. 90.